

ПРОПОЗИЦІЙНИЙ АСПЕКТ ВИСЛОВЛЕННЯ

Реферат. *Встановлено максимально повну парадигму засобів вираження комунікативної мети висловлення, схарактеризовано особливості еволюції поглядів на пропозицію. Прокоментовано прагматично розгорнуту дефініцію пропозиції як загального змісту тверджень, обіцянок, пророкувань, побажань тощо. Визначено, що предикат, який перебуває в основі пропозиційної структури, несе на собі сліди структури конкретної мови. Він має певне, характерне для цієї мови лексичне значення, яке дозволяє або забороняє зв'язок з тою чи іншою кількістю аргументів, або актантів, що й регулюють розподіл „ролей” між ними.*

Ключові слова: *висловлення, комунікативний аспект, модальність, предикат, предикативність, пропозиція, речення.*

Поняття **пропозиція** (лат. proposition — основне положення) запозичено з логіки, де ним позначають змістову спільність між реченням і його можливими перефразуваннями в межах певної мови, а також перекладами іншою мовою. У лінгвістиці термін „пропозиція” набув поширення завдяки роботам Ч. Філлмора [16]; він використовується для позначення номінативного аспекту речення, є інструментом опису значеннєвої організації речення та „становить основу пропозиційної семантики”.

Мета роботи — визначити статус поняття пропозиції в сучасній лінгвістиці.

Ч. Філлмор визначає пропозицію як набір відношень, що існують між актантами, без інформації про модальність і час [16].

Ф. Данеш і К. Гаузенблас визначають пропозицію як основні семантичні структури, які являють собою мовне зображення ... нашого знання „позамовного стану речей” (Ф. Данеш 1974). Плідною є думка про те, що пропозиція не має характеру висловлення (повідомлення) і набуває його тільки тоді, коли вона актуалізована в реченні. Дослідники звертають увагу на те, що речення є первинною формою пропозиції.

І. Р. Вихованець подає пропозицію як об'єктивний, тобто такий, що відображає дійсність, зміст речення, на противагу змістові суб'єктивному, який відображає ставлення мовця або іншої особи до цієї дійсності [6, с. 497].

Н. Д. Арутюнова, порівнюючи поняття пропозиції в логіці й лінгвістиці, пов'язує теорію пропозиції з теорією номіналізації речення, виділяє групи дієслів пропозитивного відношення, відзначає специфіку й типи пропозитивних відношень: номіналізація-процес, номіналізація-факт, номіналізація-пропозиція [2, с. 70—73]. П. Адамець виходить із того положення, що речення будуються із пропозицій [1, с. 7], тим самим репрезентуючи пропозицію як будівельний матеріал для речення. Причому цей процес здійснюється, на думку П. Адамеця, шляхом двох операцій: специфікації й реалізації [1, с. 9—10]. Дослідник визначає пропозицію в такий спосіб: це „конфігурація лексичних найменувань, пов'язаних семантико-синтаксичними відношеннями в одне значеннєве ціле, що являє собою номінацію якого-небудь факту (якої-небудь денотативної ситуації) „in abstracto”, тобто абстраговано від усіх актуалізаційних моментів (модальності, часу, актуального членування тощо), а також від конкретної поверхнево-граматичної форми”. Далі дослідник зауважує, що пропозиція є „змістовним ядром речення й одночасно спільним значеннєвим інваріантом для певної безлічі семантично споріднених речень та їхніх номіналізацій” [1, с. 7].

Розглядаючи проблему терміна „пропозиція”, його еволюцію в лінгвістичній літературі, пропозицію визначають як з'єднувальну ланку між відносно самостійною номінативною одиницею й комунікативною одиницею — текстом, у якому номінативна одиниця втрачає свою властивість бути окремою номінативною одиницею й перетворюється на частину комунікації як мовного акту, побудованого вже за законом логічного зв'язку між

номінативними об'єктами (Г. В. Колшанський 1984 та ін.). Пропозиція висловлення будується з елементів, які позначають яке-небудь явище, що становить ланку їхньої взаємодії.

Виділяючи пропозицію, модальну рамку й комунікативну рамку як елементи змісту речення, Т. В. Шмельова визначає пропозицію як властивість змісту, який відбиває позначуваний фрагмент дійсності, певний „стан речей” і характеризує різні способи її репрезентації. Їй належить ідея розподілу пропозицій на подієві й логічні [15]. Подієві пропозиції, на думку дослідниці, відображають дійсність — події, що відбуваються в ній, з їхніми учасниками. Логічні пропозиції, у свою чергу, репрезентують результати розумових операцій і повідомляють про деякі встановлені ознаки, властивості, відношення [15, с. 12].

Подієві пропозиції репрезентовані такими підтипами: пропозиція буттєва (*Є така ріка Єнісей*); пропозиція сприйняття (*Він побачив автобус*); пропозиція дії (*Вона ридає*).

Логічні пропозиції включають:

— пропозиції характеристизації (*Тигр — хижак*);

— пропозиції ідентифікації (*Лінгвістика те ж, що мовознавство*);

— пропозиції релятивні. Тут важливу роль відіграють сполучники й зараховують сюди пропозиції з'єднання, зіставлення, уподібнення, протиставлення, роздільності (пропозиції 1 класу) і пропозиції умовності, причиновості, наслідку, мети, допусту (пропозиції 2 класу, або пропозиції каузальні) [15, с. 23—24].

Два наведені типи пропозицій різняться характером їхньої структури й способами мовного вираження.

На думку В. А. Белошапкової, пропозицію використовують для позначення речення в номінативному аспекті. Справедливо наголошено, що „номінативне словосполучення, у якому предикат пропозиції репрезентований як іменник” (В. А. Белошапкова 1977), може бути носієм пропозиційної номінації. Важливе зауваження про те, що пропозиція не обов'язково оформляється як окреме речення. Вона може бути поєднана з іншою пропозицією, яка й репрезентована як окреме речення, тобто як предикативна одиниця.

Запозичене з логіки поняття пропозиції зазнало певної еволюції в лінгвістичних дослідженнях, але на сьогодні як у лінгвістиці, так і в логіці термін „пропозиція” вживають неоднозначно, залежно від таких чинників: обсягу вихідного поняття (речення, висловлення або мовний акт) і способу його розчленовування [2, с. 401]. Крім цього, запозичене з логіки в лінгвістику для систематизації уявлень про мову поняття „пропозиція” повинно бути пристосоване до нової галузі застосування й позбавлене інерції співвідношень логічного поняттєвого апарату, на що й звертають увагу лінгвісти, але що не завжди їм вдається подолати.

Так, О. В. Падучева [10] наводить прагматично розгорнуту дефініцію пропозиції як загального змісту тверджень, обіцянок, пророкувань, побажань і бажань; питань і відповідей того, що може бути можливим або ймовірним, а потім, „перемістившись” у логіку, продовжує: „Пропозиція — це приблизно те саме, що й судження. Судженням у логіці називають концепт (зміст) речення, що може бути істинним або хибним. Істинність і хибність — головні атрибути судження, що цікавлять логіку”.

О. В. Падучева вказує на основні контексти, у яких необхідне звернення до поняття пропозиції:

„1. Пропозиція — це те, що фігурує в мовленнєвому акті, тобто те, що може бути піддане твердженню, сумніву; те, що може бути предметом прохання, наказу, побажання, обіцянки; те, що залишається, якщо із семантики речення вилучити ілокутивну функцію. 2. Пропозиція є природним аргументом модальних операторів (таких, як *можливо*, *необхідно*) і пропозиційних настанов (таких, як *знати*, *вважати*, *боятися*).

Пропозиція (нестверджувана) є семантичним актантом перформативних дієслів, порівн.: *Прошу тебе відкрити вікно*; *Раджу тобі піти до лікаря*. Пропозицію необхідно відрізнити від пропозиційної форми, яка містить вільні змінні й не може бути істинною чи хибною...” [10, с. 232].

Тут репрезентовані не контексти, а ознаки пропозиції, неявне визначення цього поняття, і тут виявляється нерозрізнення рівня репрезентації об'єкта: висловлення („те, що фігурує в мовленнєвому акті”), речення (те, що залишається після вичленування ілокутивного потенціалу), судження (п. 2), семантична структура речення (п. 3).

Безперечно, пропозиція в логіці й лінгвістиці має щось спільне, але все-таки, як відзначає В. А. Звєгінцев, „логіка й лінгвістика у своїх дослідженнях мови лише перетинаються, але ніяк не розвиваються паралельно одна до одної” [8, с. 66]. Саме тому з лінгвістичного погляду зручніше не наголошувати на відмінностях між пропозицією й пропозиційною формою, або функцією.

Так чи інакше, внаслідок подолання інерції логічного й активного застосування багатьма лінгвістами поняття пропозиції в дослідженнях із семантичного синтаксису його зміст, зазнавши певних мутаційних змін, зумовлений насамперед сферою застосування, набув певної стійкості й досить чіткої дефініції. Так, у „Лінгвістичному енциклопедичному словнику” Н. Д. Арутюнова визначає пропозицію як „семантичний інваріант, спільний для всіх членів модальної й комунікативної парадигм речень і похідних від речення конструкцій (номіналізацій)” [2, с. 401], відповідно, у навчальній літературі: пропозиція — це „об'єктивний зміст речення, розглянутий абстраговано від усіх супровідних суб'єктивних значень і від тих особливостей, які надає йому та або інша формальна організація речення” [Белошарова 1977: 86].

На перший погляд, подібні дефініції адекватно репрезентують семантичну (лінгвістичну) сутність цього поняття, але цілком слушним є зауваження І. Б. Шатуновського про те, що ці визначення занадто рано впадають у „коло”: „...речення природно визначити як те, що виражає „думку”, „пропозицію”, „судження”... А головне — ця дефініція (пропозиція — це те, що виражається реченням і його трансформами) не є змістовним і має демонстративний характер. Таким самим „зовнішнім” є визначення пропозиції як того, що може бути дійсним і неправильним, або як того, що може бути об'єктом „пропозиційного відношення” — віри, думки, очікування, надії тощо” [14, с. 22]. Звідси випливає, що насамперед треба встановити семантичні і структурні властивості пропозиції. Проаналізувавши семантичну структуру речення і його референцію, дослідник доходить висновку про існування двох різних значень терміна „пропозиція”. „Пропозиція в повному і власне в цьому змісті слова — це семантична структура речення, взята в повному обсязі, разом з компонентом „є” (у дійсності)”... У вужчому значенні пропозиція являє собою предметно-ознакову концептуальну структуру, що поєднує денотативне й сигніфікативне значення” [2], „абстраговану від модального компонента” [14, с. 43].

Щодо першої дефініції, то необхідно наголосити, що це, швидше, не визначення пропозиції, а характеристика пропозиції в реченні. Таке стало можливим насамперед тому, що автор формулювання на початку своїх роздумів стверджує, що говорити про сучасне трактування пропозиції — означає говорити про семантику речення, хоч далі почав використовувати термін „зміст”, що, як відомо, не те саме, і при цьому прагнув не випустити з поля зору, що речення „хоч і будується з одиниць знакового характеру (тих же слів), має зміст, який не репрезентує арифметичну суму значень складових його знаків. Зміст ніби „надбудовується” над ними” [8, с. 169].

Тут наголошено на специфіці пропозиції як компонента семантичної структури простого речення, що підпадає під обов'язкову предикацію і, відповідно, припускає епістемічну відповідальність мовця, тому що за визначенням елементарне просте речення — монопропозиційне й монопредикативне. Водночас просте речення може бути й поліпропозиційним, як, наприклад, у випадку, відзначеному О. В. Падучевою, коли пропозиція в одній зі своїх мовних маніфестацій може виступити як семантичний актант перформативного дієслова, а точніше, предиката як пропозиції [10].

Друге лінгвістичне розуміння терміна „пропозиція”, наведене І. Б. Шатуновським, цілком корелює із загальноприйнятими визначеннями цього поняття типу: „... пропозиція —

це семантична конструкція, яка утворена предикатом із заповненими валентностями” [9, с. 59].

Виникає питання, чи не є в такому випадку поняття пропозиції надлишковим для лінгвістичного опису, тому що мовознавці значно раніше стали використовувати також запозичений з логіки термін „предикат” і в подібному значенні, тим більше, визначаючи в цей час через нього власне-пропозицію. Очевидно, ні, тому що, по-перше, лінгвіст може стверджувати, що предикат „загалом — це пропозиційна функція (іноді, але зрідка вживають також термін „висловлювальна функція”)” [11, с. 294], для логіки поняття пропозиційної функції близьке до поняття предиката, але не тотожне йому, поняття ж пропозиції й пропозиційної функції не перетинаються; по-друге, у формалізованій мові предикат є n-місне відношення, у природній мові валентності предиката заповнені конкретними змінними, а сам предикат постає як відношення, здатне набувати модальності, що в сукупності переводить предикат у якість пропозиції; по-третє, „лінгвістичний опис пропозиційної функції (або предиката) є не що інше, як „тип речення”, „модель речення”, „структурна схема речення” [11, с. 294 — 295].

Слід також наголосити, що „предикат, який перебуває в основі пропозиційної структури, несе на собі сліди структури конкретної мови. Він має певне, характерне для цієї мови лексичне значення, яке дозволяє або забороняє зв’язок з тою чи іншою кількістю аргументів, або актантів, що й регулюють розподіл „ролей” між ними. Пропозиційна структура — це лінгвістичний ген, що містить „генетичну інформацію” про способи розгортання речення” [8, с. 204]. Одним із перших вітчизняних лінгвістів поняття пропозиції використав В. Г. Гак, який відзначив: „Іноді, користуючись термінологією логіки, подію, описувану в реченні, називають пропозицією” [7, с. 66]. До речі, пізніше слово „подія” з визначення семантичного змісту пропозиції зникло, і не без підстав, тому що надалі стали використовувати в опозиції „подія — факт” як більш часткову репрезентацію понять „стан речей”, „ситуація”. В усталеному розумінні, коли пропозицію визначають як семантичний інваріант, саме речення репрезентують як структуру, в якій представлено певний „спосіб стану речей”. Речення розглядають як номінацію певного типу стану речей, у силу чого за первинний у ньому береться його денотативний зміст, а в основу диференціації речень та їхніх класифікацій кладуть релевантні для носіїв мови ознаки станів речей, відображувані реченнями.

Подібні формулювання цілком узгоджуються з положеннями раннього Л. Вітгенштейна: „Речення оповідає про якусь ситуацію, відповідно, воно повинне бути суттєво пов’язане із цією ситуацією. І цей зв’язок полягає саме в тому, що він є її логічною картиною. Речення висловлює щось лише тому, що воно є картина” [5, с. 21].

Онтологія є вихідним пунктом семантичного опису, а мінімальним компонентом екстралінгвальної дійсності, відображеної в реченні, виступає ситуація: „Між ситуацією й пропозицією існує відношення повного структурного ізоморфізму. Це значить, що ознаці ситуації відповідає предикат пропозиції, а партиципанту ситуації — аргумент пропозиції. Кількість і характер партиципантів ситуації повністю відповідає кількості й характеру аргументів пропозиції. Під характером тут розуміють ролі партиципантів у ситуації, які повністю збігаються з рольовими, або глибинно-відмінковими, характеристиками аргументів пропозиції. Відмінність між ситуацією й пропозицією полягає в тому, що перша є онтологічний об’єкт, а друга — розумовий, або логічний, феномен” [4, с. 187—189]. У більшості сучасних досліджень із семантики у визначенні поняття пропозиції домінує онтологоцентричний підхід: онтологічний „стан речей” детермінує структуру пропозиції, яка під суб’єктивним впливом мовця може бути перетворена в різні мовні вираження: „Те, що пропозиція ізоморфна ситуації, не повинне викликати заперечень, тому що пропозиція є результатом логічного відображення ситуації в реченні. У відображенні природа відображуваного і відображеного буде різною, а структура — тотожною. Якби зазначена закономірність не мала місця, довелось б припустити, що логіка відбиває онтологію на зразок кривого дзеркала. Зі сказаного зовсім не випливає, начебто відношення ізоморфізму

зберігається також між пропозицією і реченням (елементарним). Таке відношення в принципі може бути, а може й не бути. Воно спостерігається у випадку ядерного втілення елементарного речення. Елементарне речення відрізняється від усіх інших видів речень тим, що в ньому реалізована одна пропозиція [4, с. 188].

Використовуючи слово „ситуація” для позначення „фрагмента” дійсного світу, ми повинні розуміти, що реальні ситуації як денотати речень-висловлень перебувають поза мовою, так само, як і мислення. „Не менш реальні й ситуації спілкування: це ситуації, які полягають у тому, що А звертається до Б з висловленням” [9, с. 57]. Третє поняття „ситуації” — „сигніфікативна ситуація” як зміст речення-висловлення, семантична відповідність денотативної ситуації. Така ситуація характеризується цілісністю в сприйнятті й репрезентації дійсності: „... це цілісне утворення, для якого внутрішня структура важлива лише настільки, наскільки вона може відрізнити цю ситуацію від будь-яких інших, пропозиція ж — це ситуація, взята в аспекті її внутрішньої логічної структури” [9, с. 58].

Розглядаючи форми відношень мови до знання, У. Чейф поняття пропозиції, покладене в основі процесу пропозиційності, виводив за межі мови, визначивши одиниці (пропозиції) членування, які виникли як результат членування епізоду (вихідної величини, що сприймається людиною), як „ідей”, вичленовуваних з події або ситуації [13, с. 226—227].

Пропозиція, як уважає У. Чейф, рівнозначна ментальній структурі, що складається із ситуації, у якій мовцем вибрані об’єкти як учасники ситуації для подальшої вербалізації. Домінування ідеї вибору, на наш погляд, змушує задуматися над тим, що ж насправді описує пропозиція й на якій стадії моделі У. Чейфа організації змісту відбувається в дійсності включення мови і її засобів.

Вихідним моментом мовленнєво-мисленнєвого акту в побудові висловлення „виступає фіксація нашою свідомістю загального характеру відношень у ситуації (на рівні функцій її учасників). Вербалізуючи своє бачення ситуації, мовець обирає з можливих показників відповідних відношень між учасниками той, який найбільше відповідає його комунікативному наміру”. І хоч далі науковець стверджує, що семантична структура речення репрезентує узагальнений „образ деякого стану речей”, головне вже висловлене — бачення ситуації мовцем як конституційний чинник пропозиції. Те ж бачимо й у В. Г. Гака, коли він підкреслює, що а) та сама ситуація (предметні відношення) може бути описана різним способом; б) спосіб опису ситуації реалізований через виділення й найменування її елементів у процесі формування висловлення; в) синтаксична конструкція не є просто механічним поєднанням слів за правилами граматики: вона цілісно відображає структуру ситуації такою, якою ми собі її уявляємо (В. Г. Гак 1998).

У пропозиції компактно й органічно змодельовані ті або інші суб’єктивні уявлення про дійсність, тому що зміст інформації — „результат процесу мислення, і тому суб’єкт, що передає інформацію, обов’язково „обмежує” її суб’єктивною „формою”, яка відображає не предмет інформації, а специфіку сприйняття світу комунікатором.

Це, безперечно, є „суб’єктивне уявлення про дійсність” і не тільки загалом (на рівні висловлення), а й на семантичному рівні — рівні пропозиції як погляду на „стан речей”: суб’єкт, наділений свідомістю й волею (інтенсійністю), для комунікації знаходить свій погляд, виявляючи в континуумі фрагмента дійсності інформацію, яка найбільше відповідає його комунікативним намірам. Як справедливо зауважує І. Б. Шатуновський, „тільки мислення й мова, що закріплює його результати, відділяють (абстрагують) ознаку від предмета (а предмет від ознак), форму від субстанції, об’єкти — від простору, частину від цілого, світ від об’єктів тощо, „розриваючи” континуум на мисленнєві частини (точніше, аспекти)...” [14]. У цьому значенні неможливо використати в лінгвістиці поняття пропозиції поза людським чинником, поза мовцем, саме тому пропозиція — це не образ дійсного світу, а погляд на дійсний світ, виділення в недискретному „фрагменті” зовнішнього світу структурованої ситуації, інформаційно важливої для мовця. Пропозиція, таким чином, виступає як поєднання концептів певного роду, тому що в іншому випадку вона не буде описом стану суб’єкта й тим самим пропозицією. Оскільки пропозиція є поєднання

концептів, її обов'язковим компонентом є „ідея поєднання”, „сполучення” її складників, або як ми будемо називати відповідно до давньої традиції такий компонент — „зв'язка” [14, с. 42]. Цей компонент структури пропозиції, зумовлений „присутністю” мовця, дає їй змогу бути ізоморфною структурі ситуації, але водночас позбавляє пропозицію рангу якогось дзеркала, і є підставою для різного роду її конкретних вербалізованих маніфестацій у реченні, тим самим устанавлюючи види співвідношення пропозиції з такими різними формальними побудовами, як „подія”, „редукована подія”, „номіналізована подія”, „явище”, „факт” (у різних класифікаціях).

Здійснити пропозиціоналізацію „фрагмента” дійсності, всупереч У. Чейфу, без мови неможливо; „вибір” мовця дає підстави розглянути цей „фрагмент” з різних поглядів, тобто вичленовувати ситуації, і пропозиція при цьому є не абстрагованою інструкцією, а інформаційно важливою семантичною структурою, опосередкованою мовою, що „узгоджується з відомим філософським положенням про „важливість форми”: мовна оболонка (навіть якби це дійсно була тільки оболонка) є свого роду форма для думки, а будь-яка форма небайдужа до змісту, що передається нею” [9, с. 42].

Отже, пропозиція — це семантична структура, що позначає ситуацію як погляд мовця на „фрагмент” дійсності (а не просто пасивне відбиття „фрагмента” зовнішнього світу; якщо це й „стан речей”, то тільки з позиції мовця, що виділяє в ньому інформаційно важливу ситуацію); репрезентована предикатом із заповненими валентностями; виступаючи обов'язковим компонентом семантичної структури речення, що підпадає в ньому предикатуванню, є семантичним інваріантом, спільним для всіх членів модальної й комунікативної парадигм речення та похідних від нього конструкцій, припускає реалізацію певних структурних схем речення (що має „синтаксичний ген”), мається на увазі епістемічна відповідальність мовця у своїй реалізації у висловленні (у силу „вибору” мовця), включається в різні системи фреймів розуміння на докомунікативному рівні свого функціонування.

Також відзначимо, що різноманітні визначення пропозиції, репрезентовані в науковій і навчальній літературі, підкреслювали ті або інші властивості, важливі для певного аспекту лінгвістичного аналізу. Безперечно, це поняття має значну евристичну ємність і цінність для лінгвістичних досліджень із семантики, синтаксису, прагматики, а також значний інтеграційний потенціал.

У лінгвістиці неодноразово висловлювали думку про необхідність виділення різних пропозиційних шарів у семантиці речення та висловлення. Так, на думку І. П. Сусова, вихідною ланкою в синтезуванні конкретної думки є абстрактна ситуація, протопропозиція, логічна схема, у якій відтворюється лише реляційний каркас вхідних у позначуваний клас ситуацій [12, с. 33]. Протопропозиції, як вважає І. П. Сусов, являють собою концептуально-логічний каркас пропозиційних структур. Вони включають поняття про дію, стан суб'єкта, про властивості предметів тощо. Протопропозиція (абстрактна ситуація) репрезентується за допомогою реляційної структури. Абстрактна ситуація є логічним утворенням, вона має універсальний характер. Реляційна структура, порівняно з абстрактною ситуацією, більш ідіоетнічна, вона належить конкретній мові, є фактом її ладу й розглядувана автором як логіко-синтаксична модель речення. Вона є ніби варіантом пропозиційної структури на шляху до її поверхневої репрезентації. Порівняно з поверхневою маніфестацією, вона універсальніша.

Як вважає Р. Шенк (Р. Шенк 1980), концептуалізація ситуації здійснюється у формі типових пропозиційних функцій. Це базові одиниці семантичного уявлення. Семантичне уявлення повинне бути таким, щоб його можна було вичленовувати з текстів будь-якої мови. У цьому уявленні відбито правила дійсності й внутрішнього світу людини. Базові одиниці такого уявлення, вважає Р. Шенк (Р. Шенк 1980), визначаються на більш глибинному, ніж семантичний, концептуальному рівні. Так само, як слова містяться в реченні, концепти, згідно з Р. Шенком, містяться в концептуалізації й складаються з таких понять, як „діяч”,

„дія”, а також з набору концептуальних відмінків — об’єктного, директивного, інструментального тощо.

Базовий концептуальний предикат, пропозиційний предикат і мовний предикат являють собою різні рівні узагальнення ситуацій об’єктивної дійсності.

Пропозиція, визначувана з погляду її функцій, є те, що здатне бути істинним або хибним, або те, що здатне бути значенням (стверджувального) речення, або ж те, що становить зміст певного психологічного (інтенсійного) стану (віри, переконання, сумніву, бажання тощо).

Для пояснення складної природи сентенційних знаків слід використати ідею про дворазове мовне означення [3]. Згідно з Е. Бенвенистом, одиниці первинного, власне-семіологічного принципу позначення повинні бути впізнані, тобто ідентифіковані із предметами, поняттями, які вони сигніфікують. Знаки вторинного позначення (предикативні одиниці) повинні бути зрозумілі, усвідомлені, тобто ідентифіковані зі змістами, які вони несуть. Для використання первинних знаків треба знати їхні значення. Дворазова репрезентація реальної дійсності знаками природної мови детермінована пізнавально-комунікативною діяльністю людини. Завдання говоріння полягає в тому, щоб погодити нову реальність із відомою. Говоріння є комбінація мови з новою реальністю. Нова реальність репрезентується за допомогою фіксованих образів, закріплених у знаках первинного позначення [3]. Знаки первинного позначення — номінативні знаки (слова, комбінації слів, семантичні моделі речень) співвідносяться із класами предметів, ситуацій — денотатами. Знаки вторинного позначення — предикативні, комунікативні знаки, повинні бути референтно співвіднесені з відповідним фрагментом дійсності.

Список використаної літератури

1. Адамец П. Образование предложений из препозиций в современном русском языке [Текст] / П. Адамец. — Прага : Карлов ун-т, 1978. — 160 с.
2. Арутюнова Н. Д. Пропозиция [Текст] / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. — М. : Сов. энциклопедия, 1990. — С. 401.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика [Текст] / Эмиль Бенвенист; под ред. Ю. С. Степанова. — М. : Прогресс, 1974. — 448 с.
4. Богданов В. В. Моделирование семантики предложения [Текст] / В. В. Богданов // Прикладное языкознание : учебник [отв. редактор А. С. Герд]. — СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та, 1996. — С. 161—200.
5. Витгенштейн Л. Философские исследования [Текст] / Л. Витгенштейн // Философские работы / сост. М. С. Козлова. Ч.1. — М. : Гнозис, 1994. — 612 с.
6. Вихованець І. Р. Пропозиція [Текст] / І. Р. Вихованець // Енциклопедія. Українська мова. — К. : „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2000. — С. 497.
7. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис [Текст] / В. Г. Гак. — М. : Высш. шк., 1981. — 208 с.
8. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к речи [Текст] / В. А. Звегинцев. — М. : МГУ, 1976. — 307 с.
9. Касевич В. Б. Семантика. Синтаксис. Морфология. [Текст] / В. Б. Касевич. — М. : Наука, 1988. — 311 с.
10. Падучева Е. В. Семантические исследования (Семантика времени и вида в русском языке. Семантика нарратива). [Текст] / Е. В. Падучева. — М. : Языки русской культуры, 1996. — 464 с.
11. Степанов Ю. С. Язык и Метод. К современной философии языка. [Текст] / Ю. С. Степанов. — М. : Языки русской культуры, 1998. — 784 с.
12. Сусов И. П. Семантическая структура предложения (на материале простого предложения современного немецкого языка) [Текст] / И. П. Сусов. — Тула : Изд-во Тульс. ун-та, 1973. — 142 с.
13. Чейф У. Л. Значение и структура языка [Текст] / У. Л. Чейф. — М. : Прогресс, 1975.

— 432 с.

14. Шатуновский И. Б. Семантика предложения и нерелевантные слова (значение, коммуникативная перспектива, прагматика) [Текст] / И. Б. Шатуновский. — М. : Языки русской культуры, 1996. — 400 с.

15. Шмелева Т. В. Семантический синтаксис [Текст]: текст лекций / Т. В. Шмелева. — Красноярск : Красноярск. гос. ун-т, 1988. — 53 с.

16. Fillmore Ch. Lexical entries for Verbs [Text] / Ch. Fillmore // Foundations of language. — 1968. — Vol. 4. — № 4. — P. 373—393.

Аннотация

Винтонив М. А. Пропозиционный аспект высказывания.

Установлена максимально полная парадигма средств выражения коммуникативной цели высказывания, охарактеризованы особенности эволюции взглядов на предложение. Прокомментировано прагматично развернутую дефиницию предложения как общего содержания утверждений, обещаний, предсказаний, пожеланий и тому подобное. Определено, что предикат, находящийся в основе пропозициональной структуры, несет на себе следы структуры конкретного языка. Он имеет определенное, характерное для этого языка лексическое значение, которое разрешает или запрещает связь с тем или иным количеством аргументов, или актантов, что и регулируют распределение „ролей” между ними.

Ключевые слова: высказывания, коммуникативный аспект, модальность, предикат, предикативность, предложение, пропозиция.

Summary

Vintoniv M. O. Propositional aspect of statement.

The most complete paradigm for instruments of expressing statement communicative goal is established, some views on proposition evolution features are characterized. Pragmatically detailed definition of proposals as general content of claims, promises, predictions, wishes and so on is commented. It is determined that the predicate, which is based in propositional structure, bears the traces of specific language structures. It has a particular and typical for this language lexical value that enables or disables links with varying number of arguments or actant that govern the „roles” distribution between them.

Keywords: statement, communicative aspect, modality, predicate, predication, proposition sentence.